

I el futbol arriba a Manacor

Albert Carvajal Mesquida

Diuen les cròniques que els orígens del futbol es troben a l'Àsia central i es remunten al 2500 aC. Aleshores, es jugava a la Xina amb una pilota de couro que s'havia d'introduir entre dos pals col·locats en terra. Les llegendes xineses atribueixen a l'emperador Huang-Ti la invenció del joc, que servia d'entrenament per als seus soldats. Ja dins l'era cristiana, els poetes lloaven les gestes de Xang-Fu per tal com aconseguia llançar la pilota a l'altura de les pagodes.

Tot i això, l'organització del futbol es troba a la Florència del segle XVI, i no com a joc cortesà, sinó com a manifestació de tipus popular. Cada any, els habitants dels pobles de la contrada s'enfrontaven en un camp neutral. Els equips eren formats per 27 jugadors amb una precisa distribució "tàctica": 15 davanters (*innanzi*), 5 migcampistes (*sconciatori*), 4 defenses (*datori innanzi*) i 3 porters (*datori in dietro*). Es creu que els partidaris del rei Carles II d'Anglaterra refugiats a Itàlia presenciaren una manifestació d'aquest esport que els florentins anomenaven *calcio* (nom que encara avui els italians conserven com a denominació del futbol) i el portaren a la seva terra quan Carles II ocupà el tron.

Precisament, l'any 1681 se celebrà a Anglaterra el primer partit de futbol que registra la història. Enfrontà els servidors i criats de Carles II contra els del Comte d'Albemarle. Pels escrits de l'època sabem que els jugadors anaven vestits de diferents colors perquè els espectadors poguessin distingir-los perfectament.

La protecció reial afavorí que el futbol es generalitzàs arreu de la Gran Bretanya, on al segle XVIII el sistema escolar arribà a admetre la seva pràctica com a mitjà d'educació encara que sense unificació de regles. Per remeiar tal situació, l'any 1848 es reunien al *Trinity College* de Cambridge els representants de les principals escoles angleses. El 1863 es creava la *Football Association*, i el 1872 se celebrava un partit internacional entre les seleccions d'Anglaterra i Escòcia. L'any 1885 el futbol professional era acceptat alhora que naixia la "Lliga de Futbol" per tal d'organitzar anualment un campionat nacional. El punt culminant arribà el 1904 amb la creació de la FIFA (Federació Internacional de Futbol Associació)⁽¹⁾.

A la resta d'Europa, els equips més antics es fundaren sota la protecció de turistes o treballadors britànics. Es creu que un dels primers va ser el CF Saint-Gall de Suïssa (1879). A l'Estat Espanyol les manifestacions futbolístiques es remunten a 1874, si bé el degà dels equips peninsulars, el RC Recreativo de Huelva, aparegué el 1889 amb l'arribada a la ciutat andalusa d'una societat britànica amb l'encàrrec d'explotar les mines de Río Tinto. Alexandre Mackay i Guillem Sundheim posaren en marxa la societat, on tenien cabuda altres esports populars a Anglaterra com el bàsquet, el tennis, l'atletisme i el criquet ⁽²⁾. A partir d'aquells moments, la fundació de nous equips és ininterrompuda.

Pel que fa a Mallorca, les referències més reculades són de 1901, quan el diari "La Almudaina" convidava la joventut ciutadana a practicar el novell esport. Un dels seus impulsors era el Sr. Adolfo Revuelta, catedràtic de gimnàstica de l'Institut General i Tècnic de Balears. El 1903 Josep Oliver Bauçà funda a Palma el primer equip mallorquí, el CF España, al qual seguiren altres en poc temps, quasi sempre sota l'empara dels Clubs Ciclistes de l'època. Fins i tot l'any 1904 es jugava un campionat balear, que guanyà el CF Veloz Sport ⁽³⁾.

Tanmateix entre 1900 i 1910 el futbol va ser un esport eminentment ciutadà. Però a partir de 1910 s'anà popularitzant per tot arreu alhora que es desvinculava lentament del ciclisme, circumstància que afavorí l'aparició de clubs a la Part Forana. El que s'havia passat per alt és que a Manacor un grup d'amics havien format l'any 1908 un equip amb el qual disputaren un bon grapat de partits de caire amistós. Aquesta data el situa com un dels més antics de Mallorca, tal vegada dels primers organitzats fora de Palma.

1.- Jocs i entreteniments manacorins (1890-1910)

És clar que quan el futbol va fer acte de presència a Manacor els nostres padrins disposaven de moltes maneres per distreure's, exercitar-se o competir, algunes d'elles heretades de segles enrere i que encara es mantien amb més o menys força. Esquemàticament, podrien resumir-se en el següent quadre:

- {- Populars o d'infants (bolles, baldufa...).
- {- De matances i feines del camp.
- {- D'enginy i força.
- {- De festa.
- {- Corregudes
- {- Persones (per sexes o edats).
- {- Animals.
- {- Especials (de cintes, de sacs).
- JOCS I
- ENTRETENIMENTS (1890-1910)
- {- Cucanyes.
- {- A cobri.
- {- Billar.
- {- Prohibits
- {- Daus.
- {- Cartes.
- {- Esports.
- {- Pilota.
- {- Ciclisme.
- {- Carreres de cavalls.
- {- Bregues de galls i corregudes de toros.

Els joves d'entre 15 i 25 anys (la futura pedrera de jugadors de futbol) tenien especial preferència pel billar, la pilota, el ciclisme i les carreres de cavalls. No hem d'oblidar que si bé la introducció del nou esport va començar pels grups socials benestants, diferents circumstàncies permeteren la seva ràpida difusió entre les classes populars i la conseqüent desaparició d'altres entreteniments en alguns casos amb gran tradició dins Manacor. És per això que pot ser interessant fer-ne un breu comentari.

Pel que fa al **billar**, la seva introducció sembla relativament moderna. Les notícies més antigues són de 1859, quan Joan Frau (à) Gallet donava d'alta a la contribució industrial *una mesa para juego de villar* (sic). Antoni Ferrer (à) Blanc feia el mateix un any després ⁽⁴⁾. El problema vingué pel fet que quasi sempre serví de tapadora per als jocs prohibits de daus i cartes que es jugaven als mateixos locals, arribant a ser mal vist socialment i vigilat d'aprop per les autoritats. En qualsevol cas, va viure l'etapa de major popularitat entre 1880 i 1910.

El cas de la pilota és diferent. Aquest esport (tan viu actualment al País Basc i València) era d'implantació molt antiga a Mallorca. Es té constància d'un pregó del 10 de maig de 1452 on es llegeix *com alscunes persones juguant a pilota e altres jocs fasen gran enuigs als mercaders* ⁽⁵⁾. Es tractava d'un joc humil per al qual tan sols es necessitava una petita pilota confeccionada amb pedaços de drap coberts de cuir. Les regles eren ben senzilles: en una paret de considerable altura es dibuixaven dues línies verticals (separades una de l'altra no més de 10 metres) i dues d'horizontals (una a la paret a 1 metre d'altura i l'altra en terra a una distància de 3 metres). Els jugadors tiraven la pilota contra la paret amb la mà (nua o protegida per un guant) o utilitzant una paleta, procurant que caigués defora de la línia horitzontal pintada en terra. Qui cometia dotze errors, perdia la partida. El joc ja es documenta a Manacor al segle XVII, mantenint-se ben viu fins a les acaballes del segle XIX (especialment en el període 1840-1900). La documentació sembla demostrar que existien dues modalitats del joc. Una popular que es jugava pels carrers i places aprofitant les parets dels edificis més alts, entorn de la qual s'organitzaven competicions i apostes alhora que es causaven greus molèsties entre els veïnats per la cridòria dels participants, el repetit copejar de la pilota, la constant trencada de vidres i els cops a alguns vianants. Fou constantment vigilada per les autoritats. Així, el 1839 es prohibia que els al·lots jugassin lliurement pels carrers perquè el Regent de l'Audiència de Balears havia rebut una pilotada al cap mentre passejava per Ciutat ⁽⁶⁾. A més, el nostre Ajuntament publicava quasi anualment algun ban limitant-ne la pràctica, sobretot els diumenges i dies festius, ja que els jugadors solien emprar les parets de la parròquia i del convent destorbant la celebració dels oficis. Posem com exemple el ban publicat el 16 d'abril de 1844: *Que nadie se atreva á jugar á la pelota á las inmediaciones de las iglesias pena de cinco sueldos que satisfarán los padres de los chicos que se encuentren* ⁽⁷⁾. Paral·lelament, existia la variant que es jugava dins locals tancats (anomenats triquets) a canvi d'una petita quantitat. Solien practicar-la els fills dels senyors i els estudiants. També s'hi jugaven doblers, i si algun dels jugadors de carrer destaca-

va per la seva mestria els senyors l'agafaven pel seu compte per provar-se amb els jugadors de senyors d'altres viles⁽⁸⁾. A Manacor n'hi hagué poc temps, d'aquests locals. Sabem que el capdecantó de l'actual carrer d'en Figuera amb l'avinguda del Torrent era conegut com "es corral d'es triquet" i que deixà de funcionar cap el 1850 quan s'hi construï una casa. Per això, l'Ajuntament habilità temporalment el carrer dels Morers. Un ban del 3 de maig de 1863 diu: *Que nadie se atreva ir a jugar a pelota ni a cualquier otro juego que impida el libre tránsito por las calles ni por los caminos inmediatos a esta Villa, pues para esta clase de diversiones se señala el punto llamado Calle dels Morers*⁽⁹⁾. El problema sorgí quan els senyors es desinteressaren pel joc per practicar el ciclisme i el futbol. La modalitat popular de la pilota anà perdent adeptes fins a desaparèixer al segle XX. La variant de triquet perdurà fins a poc després de la Guerra Civil espanyola amb els coneguts "frontons". Malgrat sigui allunyar-nos un poc del tema d'aquest estudi, no puc estar de reproduir la instància que Francesc Nadal Servera, de 29 anys, adreçà a la Sala el 18 de febrer de 1883 i que provaria l'auge d'aquest esport, el més practicat pels manacorins fins a l'arribada del futbol. Diu així: *Que la plazuela y fachada de la casa que habita que lo es del Convento está hace tiempo convertida como muchas otras en jugadero de pelota, causando grandes molestias no sólo al recurrente, sino que también á todo el vecindario y al que transita por dicho punto. Que esas molestias han sido en ocasiones tan graves, que ha sido necesario al recurrente poner un guarda continuo, suplicando (no exigiendo) por la salud de alguien que no jugasen, sin aun asi ser siempre atendido. Que como lo demuestra lo que se hace en todas las poblaciones cultas destinando un local á esta diversión, no es propio para ella que tenga lugar en las calles y plazas de la población, lastimando como aquí sucede la quietud física y hasta los intereses particulares del vecindario como le ha sucedido al recurrente, que en esta semana sola le han roto á pelotadas tres cristales de una de las ventanas que dan á dicha plazuela del Convento*⁽¹⁰⁾.

El **ciclisme** (en l'especialitat de pista) s'introduí a Manacor vers el 1885. Hom creu que el 1893 ja hi havia un velòdrom per tal de fer-hi carreres així com societats privades que el fomentaven. Certament, el 13 de març de 1900 la guàrdia municipal denunciava Agustí Cortès i Francesc Aguiló *por haberse permitido ambos sujetos correr con toda velocidad con la bicicleta por el centro de la población*⁽¹¹⁾. Ambdós eren membres de la "Sociedad de los Biciclistas", establida al carrer d'en Bosch número 19. El més curiós d'aquest esport és que malgrat que la seva pràctica estava limitada per l'alt cost de la bicicleta, es féu molt popular en poc temps. L'especialitat en carretera es documenta per primera vegada l'any 1909, en què se celebraren unes carreres entre Manacor i Porto Cristo organitzades pel president del Foment de Turisme Sr. Miquel Mesquida⁽¹²⁾. El vertader creixement es donà a partir de 1910 amb la construcció d'un nou velòdrom a mans d'una empresa privada que adesiara organitzava carreres en pista i carretera amb importants premis als guanyadors, cosa que afavorí la vinguda dels campions de Catalunya i

Barcelona. L'auge del ciclisme fou espectacular i el 1913 s'arribà a celebrar al nostre velòdrom el campionat d'Espanya de velocitat⁽¹³⁾. Durant el decenni 1920-1930 es produí un cert retrocés fins que sorgí la figura de Bartomeu Llodrà (à) Bulla, tal vegada un dels millors ciclistes que ha donat mai Manacor. Participà amb èxit a diferents edicions de la Volta a Mallorca i de la Volta a Catalunya (com veurem, sota el patrocini del FC Manacor), permetent el resorgir de l'esport del pedal. Pel gener 1931 naixia el Club Ciclista de Manacor (presidit per Pere Bonnín), amb seu social a l'avinguda de la República número 9. *La finalidad de esta sociedad es fomentar el ciclismo en Manacor ayudando y protegiendo a los corredores y a la vez proporcionar a los socios y a los manacorins jornadas dedicadas al bello deporte, que ya cuenta con un crecido número de adictos*⁽¹⁴⁾. La directiva, juntament amb la "Peña Ciclista Bulla", construï un nou velòdrom a la carretera de Palma que s'inaugurà el dia de Pasqua de 1933, essent aleshores el president del club Antoni Jaume. A més, aquesta societat organitzà la II Volta a Mallorca l'any 1932, puntuable per al campionat d'Espanya⁽¹⁵⁾. En qualsevol cas, no sembla agosarat afirmar que el ciclisme va ser el rival més important del futbol pel que fa a les preferències dels manacorins.

Bartomeu Llodrà (à) Bulla, que defensà els colors del FC Manacor a la XIII Volta a Catalunya.

Finalment, quant a les **carreres de cavalls** podem dir que fou l'esport d'implantació més tardana. L'acta de l'Ajuntament del 23 de juny de 1918 ens assabenta que llavors ja funcionava a Manacor un hipòdrom on es feien carreres coincidint amb les principals festivitats locals: *Fue determinado que se subvencionasen las carreras del hipódromo que han de efectuarse el dia 4 de Agosto próximo con motivo de las fiestas de Stº Domingo en una cantidad que pudiese fijarse en cien pesetas*⁽¹⁶⁾. Això no obstant, l'impuls definitiu no arribà fins a les acaballes dels anys 1920 quan s'organitzà la "Sociedad Hípica Manacorens", que construï un nou hipòdrom per celebrar-hi carreres tots els diumenges i dies de festa. Tot plegat suposà l'augment de popularitat dels cavalls. El 1931 el seu president era Joan Pasqual⁽¹⁷⁾. L'any 1932 hi hagué alguns problemes i se suspengueren al llarg d'una temporada les carreres, elegint-se una nova junta directiva presidida per Joan Martí⁽¹⁸⁾. Els millors anys no es viurien fins a la postguerra.

2.- Els primers equips: el Foot-Ballista Club Manacor, el Foot-Ballista Club Alfonso XII i la Secció Foot-Ballista del Sindicat Agrícola (1908-1909)

Sobre el naixement del futbol a Manacor disposam de força informació gràcies al setmanari local *La Aurora*, que resumí puntualment a les seves pàgines tot el procés que culminà amb l'aparició dels equips abans esmentats. A més, Rafael Ferrer Massanet publicà sobre el tema un complet estudi del qual aprofitam nombroses dades ⁽¹⁹⁾.

La Aurora incloïa el 3 d'octubre de 1908 una nota que, pel seu valor, val la pena reproduir íntegrament. Diu així: *Sabemos que algunos jóvenes de esta población tienen en proyecto la fundación de un club foot-ballista. Dícesenos que uno de estos días se abrirán las listas de socios. Caso de que por de pronto no pudiera cubrirse la inscripción para la apertura del club, los organizadores se decidirán por agregarse a una de las sociedades existentes en Manacor. El proyecto de los mencionados jóvenes no puede menos de merecer nuestro aplauso ya que se trata de levantar el espíritu sportivo, en decadencia desde que se celebraron en nuestro velódromo las últimas carreras ciclistas. Además el balompié (foot-ball) servirá de distracción a nuestra juventud en las tardes aburridas de invierno.* Una setmana després, els organitzadors sol·licitaven la col·laboració del director del Col·legi de Segona Ensenyança, Sebastià Perelló, per tal d'elegir possibles jugadors entre els alumnes de 5è i 6è curs i entrenar els diumenges, els dies de festa i una hora els dijous.

El fet que *La Aurora* donàs suport incondicional als promotors de la idea deixa entreveure que el futbol (que sorgeix en uns anys de declivi del ciclisme) era aleshores un esport ben vist per la majoria de la societat, sense tants perjudicis com la pilota i limitat encara a les classes benestants (principalment als estudiants d'en-

El "Foot-Ballista" Club Manacor (1908-1909).

tre 14 i 18 anys com a complement de la seva educació). Això permeté la formació d'una Junta Directiva que en reunió extraordinària donà a la nova societat el nom de **Foot-Ballista Club Manacor** alhora que n'aprovà el reglament. Els seus membres eren:

- President: Antoni Sureda Ferrer.
- Secretari: Antoni Planas.
- Tresorer: Pere J. Horrach.
- Capità de joc: Domingo Noguera.
- Vocals: Faust Puerto i Jaume Clar.

Malgrat que en poc temps el club disposà d'uns trenta jugadors i d'un camp propi conegut com "ses eres de sa Torre" ⁽²⁰⁾ (cedit gratuïtament pel seu propietari), no assolí el número de socis esperat i hagué d'agregar-se al Sindicat Agrícola. Dins aquest ambient es jugà un partit, concretament el capvespre del dia de Tots Sants de 1908, contra un grup d'estudiants ciutadans de pas per Manacor. Res no sabem del desenvolupament de l'encontre (que acabà en empat a zero), si bé pels articles publicats a "La Aurora" es dedueix clarament que fou molt criticat per alguns sectors a causa de la violència que s'hi pogué veure. Novament el setmanari féu una defensa a ultrança del futbol: *Vaya un aplauso a ese puñado de jóvenes que han inaugurado el F.B.C. Manacor y sirva, a la vez, de atenuante a las censuras que les dirijan los que no quieran identificarse con la verdadera necesidad del deporte.* Fins i tot publicà en el número corresponent al 14 de novembre les regles del joc, deixant ben clar que *es higiénico a toda prueba.*

El desnivell i el gran nombre de pedres del camp de sa Torre no agradaven els jugadors i la Junta Directiva acudí a Joan Servera Camps, propietari de la zona de na Camel·la, per aconseguir un terreny de joc més pla i proper al poble. Joan Servera no només els en cedí un de franc sinó que els entregà cinquanta pessetes per tal de condicionar-lo. El nou camp, conegut com "na Camel·la", s'inaugurà el 29 de novembre de 1908 amb la disputa d'un partit entre dos equips de la mateixa societat. Els jugadors sortiren totalment equipats del Sindicat Agrícola en direcció al camp entre els sons de la banda de música de mestre Lluís Rosselló. En aquesta ocasió sabem que la cerimònia i el partit foren seguits per centenars de persones. Una vegada acabada la diada els jugadors, la directiva i els convidats encapçalaren una comitiva que desfilà per davant del Col·legi de Segona Ensenyança i dels domicilis del batle Llorenç Riera i de Joan Amer (nomenat soci d'honor) fins a arribar a la Fonda de Can Felip, en què se serví un banquet. Tota aquesta pompa (tan característica de l'època) donà el vertader sus a la implantació del futbol a la nostra Ciutat. Allò que havia nascut per obra d'una minoria passà a ser seguit i practicat en breu temps per la majoria. És ben segur que a partir de llavors molts carrers es convertiren en improvisats terrenys de joc. El futbol ja era popular.

El 6 de desembre de 1908 es registra el primer partit diguem-ne seriós, en aquesta ocasió contra el CF España de Palma, que s'imposà fàcilment per tres gols a zero. Novament l'encontre va estar lligat a una cerimònia prèvia: benvinguda a l'equip ciutadà a l'estació del tren, parlaments, banda de música, desfilada pels carrers, dinar de germanor...

Va ser el preludi d'una Junta General celebrada el 17 de desembre on es prengueren una sèrie de mesures de gran transcendència posterior. Per una part, es reformà el reglament i s'estudià la possibilitat d'adquirir un local propi per deixar

el del Sindicat Agrícola. Per l'altra, es decidí l'uniforme dels jugadors (camiseta blanca, calçons vermells, calces grises amb volta blava i groga, i capell blau) així com les quotes de soci (d'1 i 0,65 pessetes). Sabem que hi hagué postures oposades. Mentre una minoria decidí continuar com a secció depenent del Sindicat Agrícola, un grup de disconformes abandonà la societat per fundar el 19 de desembre de 1908 un segon equip, el **Foot-Ballista Club Alfonso XII**, regit per la següent directiva:

- President: Francesc Oliver Billoch.
- Secretari: Gabriel Ferrer Serra.
- Capità de joc: Enric Sureda Ferrer.
- Sotscapità: Pere Perelló.

La directiva del FBC Manacor es veia obligada a reorganitzar-se:

- President: Antoni Sureda Ferrer.
- Vicepresident: Pere J. Horrach.
- Secretari: Antoni Planas.
- Sotssecretari: Faust Puerto Noguera.
- Tresorer: Jaume Rosselló.
- Capità de joc: Antoni Rosselló.
- Vocals: Jaume Clar, Domingo Noguera, Rafel Amer, Francesc Nadal Guasp i Ramon Solís.

Aquest va ser un fort cop que coincidí amb el recobriment del ciclisme i l'arribada de nous esports com l'excursionisme. En menys de quatre mesos es passà de centenars de persones presenciant un partit a tan sols un grapat d'espectadors. Les directives dels dos clubs degueren ser conscients del problema i organitzaren partits amistosos que no tingueren l'èxit esperat. El 23 de gener de 1909 *La Aurora* (núm. 125) deixava constància d'un encontre entre el FBC Manacor i el FBC Alfonso XII (acabà tres gols a zero), destacant que va ser seguit per molt poc públic. A més, el fet que els jugadors fossin majoritàriament estudiants suposava que durant la temporada d'exàmens els partits s'haguessin de suspendre. El número 137 de *La Aurora* del 17 d'abril explicava *com algunos elementos deportivos de Palma deseaban que la temporada de Foot-Ball terminara con un partido en el que tomaran parte algunos teams de los pueblos. Entre estos por medio de nuestro director, fue invitado el F.B.C. Manacor, que por estar formado en su mayoría por estudiantes y el curso muy adelantado no ha podido aceptar la atenta invitación del team foot-ballista del Veloz Sport Balear. I el 24 d'abril (núm. 138) publicava: Parece ser, ya que ha terminado la época del balompié, que algunos socios del F.B.C Manacor tratan de dedicarse al excursionismo. Sabemos que dichos socios han realizado ya algunas excursiones a pie llegando hasta Porto Cristo y calas inmediatas (...). Es de aplaudir el espíritu activo de estos jóvenes y de esperar que pronto será un hecho la definitiva constitución de una sección excursionista en el seno del F.B.C Manacor.*

Si més no, aquestes són les darreres notícies sobre els primers equips manacorins. La documentació consultada ens fa creure que amb l'arribada de la temporada 1909-10 no es reorganitzaren. Aleshores, la Secció Foot-Ballista del Sindicat Agrícola (formada pel desembre de 1908 a partir del FBC Manacor i mantinguda sempre en un segon pla) agafà el relleu.

3.- El Club Manacor de Foot-Ball (1909-1919), el Jardí dels Frares o "Parque de Santo Tomás" (1916) i els equips de barriada (1913-1920)

No hem pogut esbrinar els noms dels membres del FBC Manacor que a les acaballes de 1908 decidiren continuar com a secció depenent del Sindicat Agrícola, com tampoc els motius pels quals quatre mesos després resolgueren formar una societat pròpia. Les poques informacions que disposam ens les ofereix una vegada més (i malauradament serà la darrera) *La Aurora*, que el 3 d'abril de 1909 (núm. 135) assegurava que *la Sección Foot-Ballista agregada al Sindicato Agrícola formará sociedad aparte, instalándose en el antiguo local del "Relliu" habilitado para café por D. Pedro José Mora Catalá. El nuevo club se dedicará a distintos sports recibiendo, por lo tanto, otro nombre. Trátase de celebrar con algún festejo el cambio de local. Uno de estos días se reunirá la Junta General para proceder a la aprobación del reglamento.*

La novella societat rebé el nom de **Club Manacor de Foot-Ball**. Però tot i aquest títol, els seus responsables foren conscients del perill de dependre d'un sol esport i tingueren l'habilitat de donar cabuda a altres jocs i d'organitzar fins i tot vetlades teatrals. El club visqué una existència més perllongada que els seus antecessors (uns deu anys) puix que quan el futbol perdia popularitat disposava d'elements recreatius i d'oci per poder mantenir la societat. De fet, les poques dades que hem pogut trobar semblen demostrar que els darrers anys subsistí gràcies a les representacions teatrals. El 12 d'agost de 1911 *La Aurora* (núm. 257) escrivia sobre les passades festes de sant Domingo que *es jocs que's feren de Foot-Ball (bolles o pilotes de peu), anaren ben animats. Sa nostra enhorabona an es qui se'n dugueren es premis.* El 12 de febrer de 1918 l'Ajuntament acordava per unanimitat *testimoniar mediante comunicación de agradecimiento de esta Corporación al director de la banda de música D.Luís Rosselló y a la sociedad "Club Manacor de Foot-Ball" por su altruismo demostrado a favor de los niños pobres de esta localidad al celebrar gratuitamente funciones en estos días de Carnaval para recaudar fondos* ⁽²¹⁾. Un any després, els nostres cappers municipals estudiaven la possibilitat de fundar a Manacor una secció de la Creu Roja Espanyola per evitar els problemes sanitaris viscuts arran de l'epidèmia de grip de 1918. Determinaren fer una crida a les societats de joves establides a la ciutat perquè col·laborassin organitzant funcions de teatre per obtenir doblers. A la sessió del 23 de febrer de 1919 *el Sr. Presidente puso en conocimiento de la Corporación que el próximo domingo se celebraría en el Centro de Variedades la función de teatro que organizada por los jóvenes del Clup Manacor patrocina el Ayuntamiento para allegar recursos desti-*

El Club Manacor de Foot-Ball l'any 1914.

ment futbolística col·laborà tan activament a través de representacions teatrals i no amb la celebració de partits.

La realitat era que a partir de la dècada dels anys 1910 el futbol "organitzat" en societats i clubs reglamentats anà decaient a poc a poc alhora que es generalitzava el futbol "popular". Es formaren equips a quasi totes les barriades de Manacor ("el Palau", "Baix d'es Cós", "Barracar", "Foravila", "es Carril"...), que disputaven partits aprofitant places i grans espais oberts com l'estació. El primer que fou conscient de les seves possibilitats va ser el Pare Llorenç Caldentey OP com a complement de la secció d'Exploradors de la Milícia Angèlica que ell mateix dirigia des de 1913. Gràcies a la col·laboració d'una devota persona, el Pare Llorenç adquirí un camp d'esplai proper a la Torre de ses Puntes que s'inaugurà el 1916 amb el nom de "**Parque de Santo Tomás**", si bé el poble el conegué ben aviat com es Jardí d'es Freres ⁽²³⁾. De la importància i popularitat del lloc (que es podria entendre actualment com una ciutat esportiva) ens en dona notícia el *Correo de Mallorca* de l'11 de maig de 1918: *Todos los domingos y fiestas se reúnen en el parque hecho expofeso y según los planes de la más sana sociología práctica unos seiscientos niños y jóvenes. Ocupa el parque una gran extensión de terreno debidamente circuido. En su interior se levantan 4 frontones para el juego de pelota, con campo de fútbol; dos filuvios, una pista de patinaje, un cobertizo muy artístico para los días de lluvia, y lugar para almacenes, retretes, etc... Cruza el parque un paseo de álamos blancos, en cuyo centro se levanta una gran fuente coronada por una estatua de Santo Tomás. Allí se reúne, puede decirse, que toda la juventud de Manacor después de haber cumplido con los preceptos religiosos todos los domingos y fiestas* ⁽²⁴⁾. Com veurem més envant, sembla que a l'empara d'aquest parc nasqué un equip de futbol, el Juventus.

4.- El Fútbol Club Manacor (1923-1934) i el Club Deportivo Mallorca de Manacor (1924-1929)

Si el període comprès entre 1920 i 1923 és escàs en documentació, no passa

nados a la creación en esta localidad de una sección de la tan humanitaria institución La Cruz Roja Española (22). No deixa de ser curiosa la circumstància que una societat eminent-

el mateix amb l'etapa que comença aquest darrer any i acaba amb l'esclafit de la Guerra Civil espanyola. En tan sols quinze anys, Manacor visqué un autèntic boom d'equips només interromput pel conflicte armat. Al llarg del present apartat analitzarem molt breument els dos més importants, principalment el FC Manacor, punt de partida de l'actual CD Manacor.

Directiva del FC Manacor el 1925.

És segur que la desaparició del Club Manacor de Foot-Ball cap el 1920 incrementà entre alguns sectors esportius de la ciutat l'interès per la celebració de partits oficials. Així ho prova el fet que entre la correspondència rebuda per l'Ajuntament durant el trienni 1919-1922 hi hagi cada any un "saluda" del president de la Real Sociedad Alfonso XIII de Foot-Ball de Palma, Jaume Ramis d'Ayreflor, convidant els manacorins als partits de la capital. Tal situació féu que pel mes de juny de 1923 un grup d'afecionats i antics futbolistes es reunissin al Teatre Principal per tal de fundar un nou equip. Es formà una junta rectora presidida pel notari Josep Vidal que, després d'alguns problemes, aconseguí l'objectiu esperat: el naixement del **Fútbol Club Manacor** ⁽²⁵⁾. La seva primera Junta Directiva va estar formada per Josep Vidal (President i vertader artífex de la recuperació del futbol a Manacor), Bartomeu Rosselló, Gaspar Morey, Miquel Riera, Colau Vidal, Bartomeu Gomila, Joan Riera, Gabriel Ferrer, Antoni Arrom i Sebastià Perelló. Es diu que el nom del club i l'uniforme blaugrana amb què es vestiren els jugadors responia a l'admiració que alguns membres de la Junta tenien envers el FC Barcelona. El cert és que en poc temps es condicionà el vell cós com a camp improvisat, se seleccionaren jugadors de les barriades per formar l'equip i es jugaren els primers encontres. Val la pena recordar-los: el 14 d'octubre FC Manacor-San Fernando FC (u a zero), el 4 de novembre FC Manacor-Inquense FC (dos a u) i el 18 de novembre FC Manacor-Constància FC (tres a u). Si més no, aquests resultats demostren el bon nivell dels manacorins tot i fer tants anys que no es disputaven partits d'alt nivell. Aleshores, la intervenció dels jugadors era fonamental ja que no tan sols es pagaven els uniformes ⁽²⁶⁾ sinó que també sortien els vespres abans d'un partit per captar doblers i pagar l'equip visitant ⁽²⁷⁾. La directiva es preocupà d'adquirir un camp nou, na Capellera, inaugurat la segona festa de Pasqua de 1925 segons els procediments de l'època: benedició del Prior del

Jugadors del FC Manacor l'any 1925.

almanco des de la temporada 1924-25. El major èxit l'aconseguí un any després, la temporada 1925-26, quan fou finalista de Balears enfront de la Real Sociedad Alfonso XIII. Els inicis varen ser, doncs, molt positius. S'organitzaven constantment partits de caire amistós, com els que es jugaren contra la selecció uruguaiana campiona del món (*Manacor*, núm. 13), l'equip de soldats anglesos fondejats a Mallorca Queen Elisabet (*Manacor*, núm. 19) o contra equips més modestos dels pobles veïnats. Això no obstant, a partir de 1930 la cosa canvià sobtadament. Als greus problemes econòmics provocats principalment per la poca assistència de públic als partits (a causa de la forta competència d'altres esports), s'uniren les pitjors classificacions esportives de la breu història del club. La temporada 1932-33 el FC Manacor va estar a punt de no disputar el Campionat i, organitzat a correuita, hagué de jugar la promoció de permanència contra la Gimnàstica de Felanitx. Salvà la categoria per un ajustat tres a zero a Manacor i derrota dos a zero a Felanitx (*Voz y Voto*, núm. 100). La directiva s'endeutà encara més per tal com es reforçà amb jugadors menorquins que donaren poc resultat. Llavors ja no existien equips infantils ni reserves. L'únic aspecte positiu fou la celebració del 10è aniversari del club essent president Antoni Muntaner (*Voz y Voto*, núm. 94). Per començar la següent temporada 1933-34, es trià una nova Junta Directiva presidida per Gabriel Ferrer⁽²⁹⁾, s'apujaren els preus de les entrades al camp (1,50 ptes. la general i 0,40 ptes. la infantil) i s'incorporaren més jugadors. Però la manca de col·laboració dels afeccionats provocà el desastre: el FC Manacor quedava cuer i per segon any consecutiu havia de disputar la promoció de permanència, ara contra el Mediterráneo FC. Tot i guanyar a na Capellera per tres a u, a Palma el Mediterráneo s'imposà quatre a u. La Junta General del club celebrada el 27 d'agost de 1934 determinava vendre a un particular el camp ("lo que en un tiempo

Convent Pare Roberto Redal per malaltia del Rector; participació de la banda de música; partit amistós entre el FC Manacor i la Real Sociedad Alfonso XIII; sopar de companyonia; i vetlada musical al Teatre Principal. En mostra d'agraïment, el 28 de desembre de 1925 el futbol manacorí retia un sentit homenatge a Josep Vidal per la seva labor com a president del club i per la constant defensa del prestigi de Manacor⁽²⁸⁾.

Des del punt de vista esportiu, el FC Manacor participà al Campionat de Balears

constituyó nuestro más legítimo orgullo" -*Voz y Voto*, núm. 161- i que més tard passaria a mans municipals⁽³⁰⁾ alhora que desapareixia la societat.

Quant al **Club Deportivo**

Mallorca de Manacor (que tenia uniforme blanc i negre), cal dir que la documentació és escassa. Sabem que es va fundar vers el 1924 sota l'empenya d'Antoni Ferrer Perelló, el seu primer president. Com el FC Manacor, en poc temps aconseguí grans èxits. La temporada 1924-25 fou campió de la "División Levante"⁽³¹⁾ i, a partir de la 1925-26, participà

al Campionat de Balears sense passar problemes per mantenir la categoria. L'any 1926, essent president Miquel Amengual (*Manacor*, núm. 45), es visqueren els pitjors anys de l'entitat. El club es considerava perjudicat per tal com era considerat inferior al FC Manacor. Hi arribà a haver greus problemes durant les disputes entre ambdós equips. A poc a poc anà decaient fins a desaparèixer cap el 1929.

Evidentment, l'organització interna dels dos conjunts era molt diferent a la dels equips de començament de segle. Disposaven d'un autèntic organigrama format per un equip oficial, un de reserves i diferents equips infantils, que els permetia mantenir una pedrera i celebrar partits amistosos o benèfics en qualsevol moment (com a les inundacions a Porto Cristo o en favor dels soldats d'Àfrica el 1925). El FC Manacor celebrava també vetlades artísticomusicals al seu local social (Pl. del comte de Sallent, núm. 6, 1er.) o al Teatre Principal, i mantenia el seu propi quadre artístic (que féu la primera aparició pública el 1925 a l'estrena de les obres de Sebastià Rubí *Mestre Pep i es futbol* i *Mestre Pep ja és futbolista*, prova de la popularitat de l'esport aquells anys⁽³²⁾). A més, quan les coses començaren a anar malament, creà seccions de ciclisme, de tennis, de patinatge i de pilota alhora que organitzava carreres i revetles (*Voz y Voto*, núms. 33 i 101). El CD Mallorca, per part seva, més humil i amb manco seguidors, es limità a celebrar balls de màscares coincidint amb els dies de Carnaval (*Manacor*, núm. 50).

5.- Altres equips (1923-1934)

A l'ombra del FC Manacor i del CD Mallorca naixeren molts altres equips. La majoria tingueren una curta existència i desapareixeren poc abans de la guerra. El més antic era el **Club Mariano de Manacor**, adscrit a la Congregació Mariana de la Parròquia i fundat cap el 1923. Sabem que jugava partits amistosos amb altres

Plantilla del FC Mallorca de Manacor (1925).

Guillem Busquets Riera amb el primitiu vestit del FC Manacor.

equips illencs i que el 1925 canvià el nom pel de **Centro Mariano Olímpico de Manacor** ja que mantenia altres seccions a més del futbol. Es va desfer l'any 1930 per tornar a sorgir pel mes de juny de 1932 amb un camp propi i sota el nom de **Fútbol Club Mariano de Manacor** (*Juventud*, núm.9). Es documenta fins el 1936.

També fou molt popular la **Unión Deportiva Molinar de Fartàritx** (conegut com FC Molinar), societat fundada el 1926 per Guillem Riera i presidida per Pere Sureda. Disposava d'un terreny ben complet i preparat. Jugà sempre partits amistosos mostrant un baix nivell de joc. Organitzava adesiara revetles al seu camp. Desconeixem la data de la seva desaparició (*Manacor*, núms. 33 i 64).

Per tradició oral ens han arribat altres noms com el **Juventus** (entre 1932 i 1936, adscrit al Jardí d'es Frases), **La Afición** (equip de treballadors creat entre 1923 i 1924) o el **Club Deportivo Porto Cristo** ⁽³³⁾.

6.- El futbol fins a l'esclafit de la Guerra Civil espanyola (1934-1936)

Contràriament al que podríem pensar, els quasi dos anys compresos entre la desaparició del FC Manacor i el començament del conflicte armat foren igualment fèrtils pel que fa al naixement de nous equips. Pel mes de maig de 1934 (encara existint el FC Manacor) jugava per primera vegada el **Club Deportivo Júpiter**, conjunt que ben aviat destacà per la qualitat dels seus components (*Voz y Voto*, núm. 146). Celebrava els seus encontres en els terrenys de l'hípica.

El novell equip es veié eclipsat per l'aparició a finals d'aquell mateix any del **Club Deportivo Nacional de Manacor**. El setmanari *Voz y Voto* s'encarregà de lloar la penya de joves que l'havia creat per l'esforç mostrat en el resorgiment del futbol a Manacor. A tots els efectes, tot d'una fou considerat el continuador del FC Manacor per tal com jugava al mateix camp i disposava d'equips infantils. Es formà una societat (amb local social al carrer de Joan Lliteres, núm. 19) que l'11 de gener de 1935 triava una Junta Directiva presidida per Jordi Servera Pont ⁽³⁴⁾. Curiosament, el seu uniforme era el mateix que porta actualment el CD Manacor (roig i blanc).

En sessió celebrada el 8 de febrer de 1935, la Junta es reunia extraordinàriament per tractar diferents temes, entre els quals figurava el del canvi de nom que por algunos motivos tenía que hacerse (*Voz y Voto*, núm. 185). Ignoram quin serien aquests motius, però el cert és que s'aprovà per unanimitat una nova denominació, la de **Racing Club de Manacor**. L'equip es presentava públicament el 17 de febrer en un partit amistós contra el Ciutadella FC. Fins a tal punt era continuador del FC Manacor que el mes de juliol obria una subscripció voluntària per liquidar el deute de l'antic equip (*Voz y Voto*, núm. 206). Després d'uns mesos de preparació, el Racing Club s'inscribia per participar al Campionat Balear de 2a. Categoria de la temporada 1935-36 i es nomenava directiva amb el president Martí Bonet al capdavant ⁽³⁵⁾. El Racing acabà en una meritòria tercera posició.

Aleshores, els esdeveniments polítics posaren punt i final a tots aquests conjunts. Pel setmanari *Renacer* del 27 de març de 1937 (núm. 297) sabem que el grup de falange inaugurarà el seu propi equip, *que llevará el nombre de Club Deportivo Manacor*, contra un combinat del Club Deportivo Mallorca. El camp de futbol no es tornà a obrir fins al 13 de març de 1938 amb un partit amistós entre el CD Manacor i el US Poblense (tres a zero a favor de l'equip local), gràcies als treballs de reconstrucció promoguts per la "Sección Deportiva anexo a la Delegación de Prensa y Propaganda de Falange", encarregada també de la reorganització de l'equip i la captació de socis ⁽³⁶⁾. Com a curiositat direm que no es trobà a cap botiga de Palma una pilota amb què jugar, si bé Sebastià Gelabert Salas en regalà una que guardava d'abans de la guerra. El que passà a partir de llavors, es tema per a un altre treball.

NOTES:

1. Per a les dades que hem donat fins ara, vegeu l'article sobre el futbol al col·leccionable **Deportes**. Salvat Editores. Barcelona. 1975.
2. **Real Club Recreativo de Huelva, decano del fútbol español**. Fullet d'informació núm. 13/99 del Servei de Correus amb motiu de l'emissió del segell commemoratiu del centenari del club. 1999.
3. MAURA, Tomeu: **De Buenos Aires a Birmingham. Historia breve del Real Mallorca**. Edicions de Turisme Cultural Illes Balears. Palma. 1999. P. 8.
4. "Contribució Industrial de Manacor, 1859-1860". Arxiu Municipal de Manacor. III 109 AB.
5. ESTADA, Eusebio: **Pregonos curiosos**. BSAL. Tom V (1893-1894). P. 279.
6. "Boletín Oficial Balear", núm. 972, del 25 de maig de 1839.
7. "Registre de bans". Arxiu Municipal de Manacor. VII 11 O.
8. GALMÉS, Antoni: **Proeses de força i enginy o tranc a la pagesia**. Revista "Perlas y Cuevas" del 9 d'abril de 1983.
9. "Registre de bans". Arxiu Municipal de Manacor. VII 11 O.
10. "Policia, 1821-1903". Arxiu Municipal de Manacor. VI 37 CB.

11. "Registre de denúncies". Arxiu Municipal de Manacor. III 127 4B.
12. "La Aurora", núm. 153, del 31 de juliol de 1909.
13. "La Aurora", núm. 348, del 10 de maig de 1913.
14. "Voz y Voto", núm. 22, del 9 de gener de 1932.
15. "Voz y Voto", núm. 25, del 30 de gener de 1932.
16. "Actes de l'Ajuntament, 1918-1919". Arxiu Municipal de Manacor. I 13 35. P. 9.
17. "Voz y Voto", núm. 2, del 22 d'agost de 1931.
18. "Voz y Voto", núm. 56, del 3 de setembre de 1932.
19. FERRER, Rafael: **Los inicios del fútbol en nuestra ciudad**. Revista "Perlas y Cuevas" del 21 d'octubre de 1972.
20. Rafel Ferrer el situa a l'actual barriada de sa Torre, entre els carrers de Còrsega i de Provença.
21. "Actes de l'Ajuntament, 1918". Arxiu Municipal de Manacor. I 13 34. Pp. 18v-19.
22. "Actes de l'Ajuntament, 1918-1919". Arxiu Municipal de Manacor. I 13 35. P. 77.
23. HUGUET, Francisco; FUSTER, Gabriel; FERRER, Rafael: **Cincuentenario de la Restauración de la Orden de Predicadores en Manacor**. Imp. Mossèn Alcover. Palma. 1958. P. 116.
24. Vegeu GELABERT, Miguel: **Educador y formador**. Número especial de la revista "Perlas y Cuevas" dedicat al Pare Llorenç Caldentey OP, del 14 de novembre de 1965.
25. Per a les dades que no duen nota, vegeu CANO, Tomás: La vida deportiva en Manacor. Revista "Majórica", núm. 17, abril de 1925.
26. AGUILÓ, Miguel: **Figuras de ayer... Pedro Fullana "Damet"**. Revista "Manacor" del 26 d'abril de 1980.
27. AGUILÓ, Miguel: **Figuras de ayer... Domingo Martí "Metla"**. Revista "Manacor" del 16 d'agost de 1980.
28. **Álbum manacorí. Las fotos de ayer**. Revista "Perlas y Cuevas" de l'11 de setembre de 1998.
29. Per a la resta de membres, vegeu "Voz y Voto", núm. 102, del 15 de juliol de 1933.
30. **Converses amb l'Amo Antoni Duro. De quan començava es futbol**. Revista "Perlas y Cuevas" del 18 de febrer de 1984.
31. CANO, Tomás: **La vida deportiva en Manacor**. Revista "Majórica", núm. 17, abril de 1925.
32. RUBÍ, Sebastià: **Ai Quaquin que has vengut de prim!** Ajuntament de Manacor. Manacor. 1985. P. 13.
33. MORATILLE, Juan: **Porto Cristo, entre ayer y mañana**. Col·leccionable de la revista "Porto Cristo". P. 109.
34. Per a la resta de membres de la directiva, vegeu "Voz y Voto", núm. 181, del 19 de gener de 1935.
35. Vegeu "Voz y Voto", núm. 215, del 14 de setembre de 1935.
36. FERRER, Rafael: **1938 en Manacor**. Revista "Perlas y Cuevas", núm. 699.

La "Sección Femenina" a Manacor: (1936 - 1977): Margalida Alcover Illull¹

Maria del Pilar Castor Binimelis i Margalida Rosselló Riera

La Sección Femenina de Falange era l'instrument del règim franquista emprat per controlar la població femenina. Franco els confià la "formación política y social de las mujeres españolas". Les funcions que se li encomanen tenen com a objectius la instrucció i mentalització de les dones en l'estructura falangista i la seva formació en els valors que la ideologia feixista i la tradició catòlica consideren que li són propis: l'obediència a l'home i la preparació per a complir la seva missió bàsica, ésser una bona esposa i mare.

En aquesta comunicació pretenem investigar la significació de la Sección Femenina a Manacor: analitzarem la formació i desenvolupament d'aquesta organització a nivell local, ja que no hi ha cap estudi d'aquest tipus -els únics treballs a nivell de Balears tenen un abast provincial, ens referim a l'obra d'Esperança Bosch i Victòria A. Ferrer *El model de dona a la Sección Femenina. Implantació a les Illes Balears (1939-1975)* i l'estudi de M.I. Pastor *La educación femenina en la postguerra (1939-1945). El caso de Mallorca*.

Valorarem les característiques i especificitats d'aquesta organització que marcà la vida de la població femenina del nostre poble durant el període 1936-1977, i determinarem el nivell d'incidència de Sección Femenina a Manacor i el grau d'implantació del model femení que representaven.

Davant la manca de publicacions d'aquestes característiques, hem consultat quatre tipus de fonts:

- Bibliogràfiques: hem considerat adient fer una relació més o manco representativa dels estudis relacionats amb aquest tema. Aquests estudis ens han servit per fer-nos una idea general del funcionament de Falange Femenina: els seus orígens, la seva organització, els seus propòsits i ideals... Cal destacar l'obra de Maria Teresa Gallego *Mujer, Falange y Franquismo*.